

- 6** Uvodne misli
- 12** Izkušnja zvočnih svetov
in glasbe
- 26** Soočanja in srečevanja
z glasbo
- 42** Glasbeno življenje
- 56** Koliko glasbe povsod
okoli nas!
- 72** Spregovoriti o glasbi
- 82** Telesno doživljanje
glasbe v plesu
- 94** Moč glasbe
- 104** Govor glasbe
- 116** Zvočna sorazmerja
in njihov zapis
- 124** Glasbe po svetu
in obzorja prihodnosti
- 136 Stvarno in imensko kazalo
- 143 Viri fotografij

UVODNE MISLI

Katera je bila zadnja pesem ali skladba, ki si jo slišal_a, preden si začel_a brati te vrstice? Ali jo morda poslušáš prav v tem trenutku, kot to počnem tudi jaz, ko pišem te vrstice in poslušam glasbo s slušalkami? Jo morda slišiš v ozadju? Ali pa morda uživaš v tišini branja?

Če si odprl_a to knjigo, te glasba gotovo zanima. Prepričan sem, da morda tudi v tem trenutku poslušáš glasbo, ki ti je pri srcu, in da znaš zavračati tisto, za katero meniš, da jo je potrebno preslišati. Nihče ne poslušá glasbe brez odnosa do nje. Toda naša izbira glasbe ni odvisna zgolj od okusa, temveč je sredstvo, ki nas povezuje z drugimi ljudmi in s svetom v celoti. Zato je glasba veliko več od zvokov, ki jo tvorijo. Obstaja dobra glasba, in obstaja tudi obupna glasba, pred katero pobegnemo, če je pobeg sploh mogoč. In nikakor ne gre le za okus, gre za naš odnos do sveta in ljudi: za iskrenost, samosvojost, svobodo, prilagodljivost, brezbržnost ali pretvarjanje.

Sam se ne bom pretvarjal, da imam enak odnos do vseh vrst glasbe, kar jih obstaja, in do vsake skladbe, viže ali pesmi, kar sem jih doslej slišal. Nikakor! Obstaja glasba, ki je po lastni izbiri zagotovo nikoli ne bom poslušal. Odločitve o tem, katero glasbo bomo vzeli za svojo, so vedno znova povezane s ključnimi odločitvami in usmeritvami našega življenja. Prav zato, ker so tako pomembne, moramo glasbo spoznavati z različnih vidikov, ne zgolj »muzikaličnih«. Prav je, da si izostrimo presojo o njej, saj je življenje prekratko, da bi ga zastrupljali z ničvrednimi glasbenimi zvarki!

Ta *Glasbeni pojmovnik* pišem kot etnolog oz. kulturni antropolog, zato posebej poudarjam glasbeno življenje in doživljanje glasbe, saj nas v etnologiji zanima vsakdanje življenje ljudi v katerihkoli krajih in časih. Pišem pa ga tudi kot glasbenik, nekdanji organizator glasbenih prireditev in glasbeni kritik, radijski voditelj in ljubitelj glasbe. Od nekdaj sem spremljal različne glasbene zvrsti, toda v tem *Pojmovniku* bom dal prednost popularni glasbi in glasbam ljudstev sveta.

Popularna glasba je eno izmed treh temeljnih področij glasbe. Poleg nje poznamo še ljudsko in umetno. Z zadnjo si se srečal_a v šoli, zato tistega, kar si spoznal_a pri glasbenem pouku, v tem *Pojmovniku* ne bom pretirano ponavljal. Skušal bom prikazati predvsem poglede na glasbo, s katerimi boš bolje razumel_a družbene mehanizme njenega razvoja in učinkovanja.

Na najširši ravni torej ločujemo med tremi glasbenimi področji: umetno, popularno in ljudsko glasbo. **Umetna glasba**, ki ji včasih rečemo tudi *resna* ali *klasična*, temelji na glasbenem šolanju, notnem zapisovanju in branju ter obsega tudi poznavanje glasbene teorije. Izraza »umetna«

Staroegiptovski
glasbeniki

glasba tukaj seveda ne uporabljamo v smislu nasprotja med naravnim in umetnim. Beseda umetno izhaja iz glagola *umeti*, kar pomeni znati, še natančneje, znati nekaj »umetelnega« narediti. Ta slovenski izraz je soroden starogrškemu izrazu za umetnost, *techné*, iz katerega izhajata tako tehnika kot umetnost. Nekoč sta pomenila tako rekoč eno in isto. Zato je umetna glasba povsem ustrezen izraz za tisto glasbo, ki se je moramo naučiti med dolgotrajnim šolanjem.

Pri tem moram omeniti tudi, da je glasba sodila med sedem temeljnih področij svobodnih znanosti srednjega veka. Temeljno izobrazbo (trivij) so takrat sestavljali slovničarstvo (gramatika), govor (retorika) in logika (dialektika), njeno nadgradnjo pa aritmetika, geometrija, astronomija in glasba (kvadrivij).

Toda glasba se s takšno umetnostjo ne konča. Izvajajo jo tudi preprosti, nešolani ljudje. A drugačno. To je področje **ljudske glasbe**, ki jo je še najtežje opredeliti, saj obsega tudi najstarejše glasbene prakse, kar jih lahko srečamo na tem planetu, čeprav ne moremo vedeti, kako so se spreminjale skozi čas. Ta glasba naj bi se prenašala čim manj spremenjena iz roda v rod kot izročilo, zato ji rečemo tudi *tradicionalna glasba*. Beseda *tradicija* namreč izhaja iz latinske besede *trado*, ki pomeni predati oz.

Panjska končnica
z Jobom na gnoju.
Po ljudski pesmi
si je bolni Job za
tolažbo zaželel
glasbe. Godcem je
vrgel pest črvov, ki
so se spremenili v
zlatnike.

izročiti. V vsakdanjem življenju preprostih ljudi, ne glede na to, če gre za staroselske skupnosti ali za preproste prebivalce revnih predmestij globalnega juga, pogosto zasledimo uporabo tradicionalnih glasbenih praks, ki jih plemenitijo s sodobnimi oblikami popularne glasbe, zato je meja med ljudsko in popularno glasbo pogosto zelo težko postaviti. Pravzaprav to niti nima posebnega smisla, še posebej v primerih, ko se staroselci, kadar se upirajo uničevanju svojega ozemlja, naslonijo na sodobne glasbene prakse, na primer ko izvajajo rap, reggae ali rock.

Popularna glasba je tista, ki se nam je praviloma ni potrebno učiti v glasbenih šolah in jo izvajamo v sodobnem okolju, tako medijskem kot tehničnem. Čeprav v marsičem izhaja iz ljudske in delov bolj razvedrilne umetne glasbe, se je njen razvoj bistveno pospešil z izdajanjem glasbenih posnetkov na nosilcih zvoka in z njenim razširjanjem po elektronskih medijih. Njeno širitev spodbuja glasbena industrija, zato jo nekateri razumejo zgolj kot del odtujene potrošnje. Toda v resnici živi tudi v breznicah, gostilnah in na glasbenih prizoriščih.

Pri pisanju *Pojmovnika* sem se odločil za svobodnejšo obliko predstavljanja ključnih vidikov glasbe, saj konec koncev pišem o človeški dejavnosti, ki v svojem bistvu uhaja besedam. Pri tem ne bom uporabil prav vseh tonov, zvokov, šumov, trušča ali ropota, ki bi jih lahko, saj to tako ali tako ni mogoče, temveč bom opozoril na tiste vidike človeške glasbene dejavnosti, ki se bodo med pisanjem razkrile kot nujne.

V ospredje sem postavil naša vsakdanja in manj vsakdanja soočanja z glasbo in z zvočnostjo, ki jo lahko prepoznavamo kot glasbo. In ta soočenja bom ubesedoval sproti, kakor nanese tok. Na koncu vedno ostane zvok, tudi če ga dojemamo kot tišino.

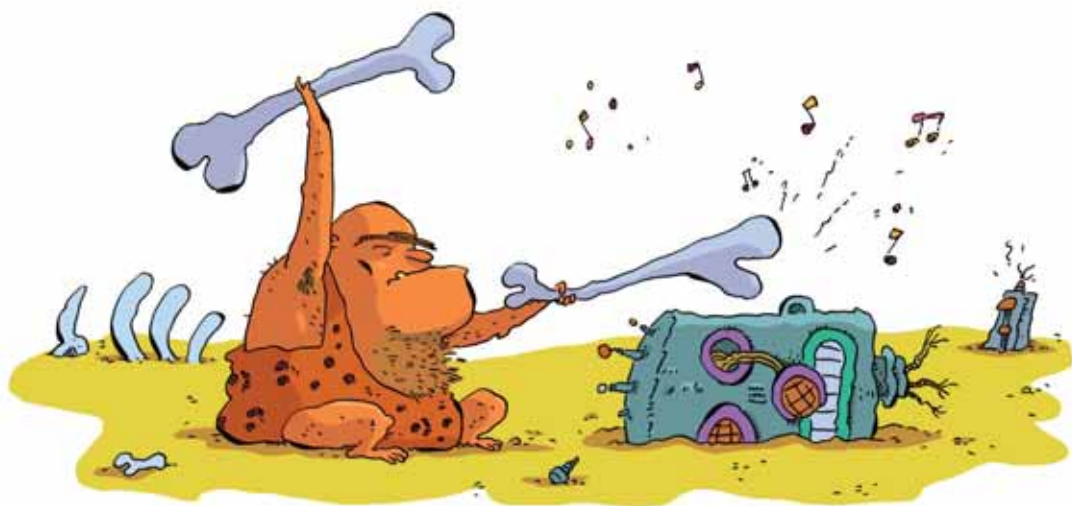
Na poti glasbe ni bližnjic, po katerih bi se nam kar samo od sebe razkrivalo njeno bistvo. Na eni strani jo zasledimo v ritmihih telesa in našega celotnega bivanja, tudi v povsem kozmičnem smislu, a spremlja tudi njihovo popolno sesutje. Na drugi strani jo slišimo kot sestavljenko posameznih tonov, ki jih lahko jemljemo kot plod matematične kombinatorike nihiljajev.

Gotovo nam pripoveduje zgodbe, a nihče jih ne zna ustrezno ubesediti in razložiti. Tudi spremne besede skladateljev in glasbenikov ali besedila, ki jih pojejo pevci, ne razkrivajo v celoti njenih pripovedi, ki jih lahko

zgolj slutimo, ne moremo jih pa povzeti. V neki pesmi nas lahko pretrese besedilo, lahko nas pritegne zven glasu, lahko pa se nas pesem dotakne podobno kot piš vetra ali topotanje dežja. Petje lahko prepoznavamo tudi pri tuljenju psov ali pri ptičjem petju, pri oglašanju živih bitij in neživih naravnih pojavov.

Nekateri celo trdijo, da je prava glasba ušesom neslišna, kot so neslišne harmonije nebesnih sfer, a zvoka pri glasbi ne moremo odmisлити, tudi če si še tako zamišljamo njegovo odsotnost. Toda glasba ni vsaka in kakterakoli oblika zvenenja. Je tista, ki jo osmislimo ljudje s svojimi posegi. V tem *Pojmovniku* bom obravnaval glasbo kot neločljivi del našega vsakdanjega življenja.

Prepričan sem, da je glasba človeški spopad s časovno premico, po kateri se gibljemo le v eno samo smer, ne glede na to, ali pri tem uporabljamo linearne, krožne ali neopredeljive načine preboja te premice. Glasbo pletemo okoli časa, vendar z zvoki, ki odsevajo bivanje, življenje. Ključno zanjo je preprosto dejstvo, da tam, kjer je življenje, ni tišine, in kjer je tišina, ni življenja. To preprosto skrivnost nam glasba pripoveduje od začetka do konca. Od rojstva do smrti. In po njej. Zato se dotika najbolj abstraktnih predstav, kar si jih lahko zamišljamo, a tudi najglobljih telesnih doživetij. In jih tudi učinkovito povezuje.

Glede na doslej povedano, in tudi zato, ker o glasbi pišem kot etnolog oz. kulturni antropolog, si v tem *Glasbenem pojmovniku* ne bom prizadeval podati ene same, kaj šele točne definicije glasbe. Vsaka poved, ki sledi, bo, upam, po svoje odstirala glasbo, nobena pa ne bo odgrnila vseh tančic z njene skrivnostne podobe.

Ker se glasba dotika celotnega človeškega življenja in bivanja, je neuklonljiva in obenem vseprisotna. Pravzaprav ni mogoče pisati o glasbi, ne da bi se dotaknili celotnega človeškega življenja. Etnologi oz. kulturni antropologi v vsakem soočenju z resničnim človeškim življenjem na terenu opazamo, da ni prav ničesar v človeški družbi, česar se glasba ne bi dotaknila. Konec koncev tudi njene prepovedi dokazujejo, da je izjemno pomemben del celotnega družbenega življenja. Družbenim razsežnostim glasbe bom namenil več poglavij, toda najprej moram na kratko sestopiti tudi v domneve o glasbi v davnini.